

BÁLINT GYÖRGY: AZ IDŐ RABSÁGÁBAN

(Viktória kiadás. Budapest, 1935.)

Egy ember naplója. a „magánügy” és a „közügy” határán. Napló bejegyzései: az, ember menekülni szeretne az idő, a kor rabságából, de nem tud, napjaink vasrácsai utját állják. Hangja, magatartásai szokatlannul friss és szokatlannul tisztult. A magyarországi hirlapirodalomban mindinkább kivételes az attitűdje. A divatban levőktől elsősorban érzélete különbözteti meg. A valóban „jó-európai” (a mai életösszefüggések közt „jó-európai”) mindritkább eszményei sugalmazzák tollát s még legigénytelenebb szavaiban is (mint az alábbiak pl.) a napok legbelsőbb természetére világít.

„Mit csinál mostanában?” — kérdeztem ismerősömtől, akit már rég nem láttam. „Félek” — felelte röviden. „Mitől?” — „Csak úgy általában.” Hamarosan el is bucsuzott, sietve indult hazafelé, gyanusan gyors léptekkel és behúzott nyakkal. Hosszasan néztem utána, aztán köröskörül, a körut többi sietőjére. Ezek is mindig félnek, egészen bizonyos. Az arcukon, a mozdulataikon látszik, a szavukból hallatszik a félelem. Mitől félnek? Ez talán talán nem is olyan fontos. A lényeges az, hogy valamennyien félnek.

Csak úgy általában — mondotta ismerősöm, és igaza volt. Mint ahogy van általános műveltség vagy általános szépség, úgy van általános félelem is. Valami formátlan és többé-kevésbé, témátlan szorongás, ami ott van, nemcsak „minden gondolatnak alján”, hanem minden érzés mélyén is, áthatóan és elfojthatatlanul. Azt hiszem, ez nem volt mindig így. Sok mindennek kellett történnie, hogy a félelem törvényerőire emelkedjék az embereknél. Gyakran valami határozott lehetőségbe kapcsolódik a félelem, tárgyat kap, konkrét alapot. Lehet félni a bélistától, a letartóztatástól, a veréstől, a ráktól — ez sem kellemes éppen, de valahogy még mindig ez a jobbik eset. Az ember ilyenkor legalább tudja, hogy mitől fél, valami körülhatárolt realitással dolgozik, esélyeket számít, veszélyhányadokkal kalkulál. Öntudatos félelem ez és ezért aránylag elviselhető.

De legtöbbször nem ilyen könnyen kezelhető a félelem. A legtöbbször és a legtöbben valóban csak úgy általában félnek. Ha időnként, egyes esetekben specializálódik is a félelmük, érzik, hogy tulajdonképpen nem az adott helyzet okozza a mély, szüntelen szorongást. A külső események inkább csak bekapcsolódnak egy pillanatra és ha már nem időszerűek, valami új lép a helyükbe — mint ahogyan a festőt sem az teszi tehetségessé, hogy megpillantja a tengert, a meztelen nőt, vagy a sörfőző profilját. E jelenségek csak ürügyet adnak a művésznek, hogy tehetsége, mely állandóan benne lappang, valahogy kifejeződjön. A félelemnek is csak ilyen ürügyek kellenek. A tehetséges félő rövid idő alatt, sőt sokszor egyszerre, párhuzamosan, a legkülönbözőbb témákat tudja végigfélni, a végrehajtótól a spirochétáig. Beaumarchais szerint az embert az különbözteti meg az állattól, hogy szomszúság nélkül is tud inni és bármely évszakban tud szeretni. Ezenkívül még félni is tud, bármikor, bármennyit, minden látható ok és különösebb megerőltetés nélkül. „Szeretném azt a kormányt látni, amit én nem támogatok” — mondta egyszer fenyegetően egy híres publicista. Szeretném azt a jelenséget látni, amitől én nem félek, — mondják mostanában az emberek.

* * * *

Igy élnek, növekvő félelmek között, nyugtalanul, siető lépésben és behuzott nyakkal. Törvénycikkelyekre, orvosi ábrákra és hírlapi jelentésekre függesztik pillantásukat és időnként megadóan néznek fel a magasba. Vajjon milyen lehet félelem nélkül élni? — kérdezik néha. És egyáltalában, milyen lehet: csak önmagunkban hinni, a szuverén emberben és abban a sorsban, melyet magunk alakítunk, abban az életben, melyet nem bizományba kaptunk, hanem magunk termelünk és magunk fogyasztunk, felnőtten és elfogulatlanul. Egyre ritkábban kérdeznek ilyeneket mostanában, mert félni végeredményben még mindig megnyugtatóbb.

PERNEKI MIHÁLY: ÉG A GYAPOT

(Keresztmetszet kiadása, Budapest 1935.)

Fiatal költő, aki mondanivalói formájáért küzködik. Mondanivalóiban teljesen kész. Kritikus és szatirikus hajlam, aki szinte apró elbeszélésekké, mindenestre szélesebb rajzokká bontja haragját, megvetését. Ez a negyedik kisebb füzet. Itt bemutatott darabjának „Felesleges ember” a címe:

Zsebében revolver, tárcájában búcsúlevél, arca hosszúra csúszva a fájdalomtól,

nem jár sehová, mégis mindenütt ott van,
örökösen nyafog, hogy nem érti meg a kor,
Őt üldözi a Föld ezerötszázmillió embere,
idegeire megy a XX. század,
pedig csak egy kis zugot szeretne,
ahová elvonulna fájdalmaival.

Saját magán kívül gyűlöl mindent és mindenkit,
életében minden probléma,
színház, irodalom, képzőművészet
megrontja szerinte az emberiséget,
a modernséget napjában százszor a vádlottak padjára ülteti,
a gépeket összetöri,
ő tudná, hogy kell, mint kell, —
dehát ki hallgat olyan okos emberre, mint ő.

Járt már szabadalmi hivatalban, minisztériumban,
volt színházak, hangversenytermek tölteléke,
tánciskolák lovagja, Nietzsche imádó,
böngésződék réme, hisztériák szellemi pávatolla,
reakciós, forradalmár, fél és egész liberális,
nőszülni is akart, de „visszalépett a hölgy”
nem értette meg, hogy az élet csunya, a halál szép.

Hogy feleslegessé „tett” munkanélküliek milliói szenvednek,
eltörpül az ő feleslegessé „lett” önkinzásában,
nem érti meg, hogy egy cég termelte ki őket,
s hogy neki is megvan a helye,
mert nincs felesleges ember, csak felesleges hülye,
csak keresni kellene helyét, harcolni,
de egyikhez suta, másikhoz gyáva,
s tovább írja leveleit a közvéleményhez,
nyafog, hogy nem érti meg a kor,
őt üldözi a Föld ezerötszázmillió embere,
pedig ő üldözi eme szerencsétleneket
s saját magán kívül senkisémet törődik vele.